

«Қарағанды медицина университеті» КеАҚ
6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы
бойынша Диссертациялық кеңестің Тилемисов Мағжан
Какармановичтың «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын
басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы
«6D110200 –Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы
бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін ізденуге ұсынылған
диссертациясын қорғау отырысының
№ 1 ХАТТАМАСЫ

Қарағанды қ.

2024 жылғы 29 сәуір

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович:

Қайырлы күн, құрметті Диссертациялық Кеңес мүшелері, құрметті әріптестер, қатысушылар, Қарағанды медицина университетінің философия докторы (PhD) дәрежесін ізденуге «6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша Диссертациялық Кеңестің кезекті отырысы аралас режимде өтеді. Кейбір әріптестер осында, кейбір әріптестер желіде. Желідегі әріптестер сіздер видеоларыңызды қосып қойсаңыздар, себебі видеожазба жазылып жатыр.

Диссертациялық кеңестің құрамымен таныстыруға рұқсат етіңіздер:

1. Омаркулов Бауыржан Каденович, медицина ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Диссертациялық кеңестің төрағасы.
2. Калишев Марат Гузаирович – төраға орынбасары, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор.
3. Даулеткалиева Жания Абаевна, PhD, Ғалым хатшы.
4. Джусупов Кенешбек Осконбаевич – м.ғ.к., доцент, қоғамдық денсаулық сақтау кафедрасының меңгерушісі, Халықаралық жоғары медицина мектебі, Бишкек қ., Қырғыз Республикасы.
5. Мамырбаев Арстан Абдраманович – медицина ғылымдарының докторы, профессор, «Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медициналық университеті» КеАҚ кәсіптік аурулары бар гигиеналық пәндер кафедрасының профессоры, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы.
6. Даирұлы Жангир – PhD, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ медицина және денсаулық сақтау факультетінің денсаулық және коршаған орта ғылыми-зерттеу зертханасының ғылыми қызметкері., Алматы қ., Қазақстан Республикасы.

Құрметті әріптестер, кеңесті өткізуге кворум бар, сондықтан Қарағанды Медицина университеті «6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша диссертациялық кеңестің отырысын ашық деп жариялауға рұқсат етіңіздер.

Күн тәртібінде Тилемисов Мағжан Какармановичтың «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы 6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» білім

беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін ізденуге ұсынылған диссертациясының қорғауы.

Бұл диссертация Қарағанды медицина университетінде қазақ тілінде орындалған.

Ғылыми кеңесшілері:

- Отаров Ертай Жалғаспайұлы – медицина ғылымдарының докторы, «Қарағанды медицина университеті» КеАҚ Қоғамдық денсаулық сақтау және кәсіптік денсаулық институтының санитарлық-гигиеналық ғылыми-зерттеу зертханасының бас ғылыми қызметкері, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

- Ибраев Серик Айтмакович - медицина ғылымдарының докторы, профессор, Қарағанды медицина университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Шетелдік кеңесшісі:

- Алекперов Муса Мамедали оглы – медицина ғылымдарының докторы, профессор, Әзірбайжан медицина университетінің қоғамдық денсаулық сақтау кафедрасының профессоры, Әзірбайжан медицина университеті, Баку қ., Әзірбайжан

Ресми пікір берушілері:

- Мамырбаев Арстан Абдраманович - медицина ғылымдарының докторы, профессор «Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медициналық университеті» КеАҚ кәсіптік аурулары бар гигиеналық пәндер кафедрасының профессоры.

- Серик Бахтияр – PhD (6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау), қоғамдық денсаулық сақтау және гигиена кафедрасының доцент-зерттеушісі, КеАҚ «Астана Медицина Университеті», Астана қ., Қазақстан Республикасы.

Ізденушінің жеке ісіндегі құжаттармен таныстыру үшін Диссертациялық кеңестің Ғалым хатшысы, PhD Даулеткалиева Жания Абаевнаға сөз беріледі. Мархабат.

Диссертациялық кеңестің хатшысы, PhD Даулеткалиева Жания Абаевна:

Құрметті Диссертациялық Кеңес төрағасы, кеңес мүшелері, рецензенттер!

Докторант Тилемисов Магжан Какарманович жеке ісінде Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің талабына сәйкес тізім бойынша барлық құжаттар бар, олардың барлығы уақытында тапсырылған. Мінездемесін оқып беруге рұқсат етіңіздер.

«Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығының PhD докторанты Тилемисов Магжан Какарманович 2007 жылы Қарағанды мемлекеттік медицина университетінің қоғамдық денсаулық сақтау факультетіне түсіп 2012 жылы бітірген. Студенттік кезінен бастап ғылыми-зерттеу жұмыстармен айналысып, республикалық және жас ғалымдар конкурстарының лауреаты атанған. Оқу бітіргеннен кейін Қарағанды мемлекеттік медицина университетінің Әлеуметтік медицина және денсаулық сақтауды ұйымдастыру кафедрасы лаборант қызмет етіп, 2013 жылы қоғамдық денсаулық сақтау мамандығы бойынша магистратураға түсіп «Құю өндірісі жұмысшыларына

медициналық көмекті ұйымдастыру ерекшеліктері» тақырыбында магистрлік диссертациясын қорғаған. Магистратурада оқу барысында ғылыми әдебиеттерді терең және толық жинақтап қана қоймай, сонымен қатар алынған жұмыс бойынша сараптама жүргізу арқылы тұжырымдарды негіздей біле отырып, ғылыми-зерттеу жұмыстарына қабілеттерін жүзеге асыра алды.

2014 - 2015 жылдар аралығында Қарағанды мемлекеттік медицина университетінің «Тамақтану гигиенасы, жалпы гигиена және экология (жалпы гигиена және экология) кафедрасының оқытушысы болып жұмыс істеді.

2015 жылдың тамызынан 2018 жылдың шілдесіне дейін Қарағанды медицина университетінде «Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша докторантурада оқыды. Оқу барысында университеттің Ғылыми Кеңесінде «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» докторлық диссертация тақырыбы бекітілді.

Диссертация тақырыбы бойынша 17 ғылыми жұмыс жарияланды, оның ішінде: scitescore бойынша процентиль көрсеткіші 25 (жиырма бес) Scopus ақпараттық дерекқорына кіретін Халықаралық ғылыми басылымда жарияланымдар - 2, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда жарияланымдар - 4; шетелдік ғылыми басылымдарда - 1; халықаралық және республикалық конференциялар материалдарының жинақтарында - 9; Қазақстан Республикасының Авторлық құқық объектісіне құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы бойынша 1 куәлігі бар.

Сонымен қатар, докторантурада оқу барысында Әзірбайжан медицина университетінде тағылымдамадан өткен болатын.

Қызметтік міндеттерін және қоғамдық тапсырмаларды саналы түрде орындайды. Зертхана жұмысына және институттағы іс-шараларға белсенді қатысады және ғылыми жұмысты орындауда біліктілік, мақсатқа талпынушылық, ізденімпаздық байқатты. Мінезі ашық, еңбекке қабілетті.

Жеке істе отандық және шетелдік кеңесшілердің пікірлері, сонымен қатар Қарағанды Медицина Университетінің PhD докторанттардың диссертацияларының апробациясын бекітетін қоғамдық денсаулық сақтау және кәсіби денсаулық институтының ғылыми-зерттеу санитарлық-гигиеналық зертханасының кеңейтілген отырысынан көшірмелері және ғылыми зерттеулерді бағалау жөніндегі этикалық комиссияның қорытындысы бар.

Сонымен қатар, Тилемисов Мағжан Какармановичтың «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбына орындалған диссертациялық жұмысы Ұлттық ғылыми-техникалық ақпарат орталығында салыстырмалы-сәйкестендірілген талдау жасалған. Талдау нәтижесінде аталған құжаттың акционерлік қоғамы қорымен сәйкестігі анықталмады.

Сонымен, ізденуші ісіндегі құжаттар тізімі ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің талаптарына сәйкес. Назар аударғандарыңызға рахмет!

Жания Абаевна үлкен сізге рахмет. Құрметті Диссертациялық кеңес мүшелері, қатысушылар докторанттың жеке ісі бойынша сұрақтарыңыз бар ма ғалым хатшыға?

Сұрақтарыңыз жоқ болса, енді келесі диссертацияның негізгі ережелерін баяндау үшін Мағжан Какармановичке сөз беруге рұқсат етіңіздер. Жұмысыңыздың негізгі нәтижелерін көрсетуге 40 минут уақытыңыз бар.

Докторант Тилемисов Мағжан Какарманович:

Құрметті төраға, құрметті диссертациялық кеңестің мүшелері, бүгінгі біздің «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысты баяндауға рұқсат етіңіздер. Денсаулық сақтауды дамытудың маңызды бағыттарының бірі-жұмысшылардың денсаулығын сақтау тәсілдерін жетілдіру. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін кәсіби аурулардың дамуының алдын алу, медициналық көмектің тиісті сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету, сондай-ақ медициналық ұйымдарды кадрлармен қамтамасыз ету жөніндегі іс-шаралар жүргізіледі.

Денсаулық көрсеткіштерін, сырқаттанушылықты, еңбек жағдайларын зерттеу өзекті міндет болып табылатынын және жұмыс істейтін халықтың денсаулығын қорғаудың қазіргі заманғы әлеуметтік модельдерінің негіздерін қалыптастыру үшін қажет екенін атап өткен жөн.

Осыған байланысты, тау-кен өнеркәсібі жұмысшыларының және жалпы еңбекке қабілетті халықтың денсаулығына әсер етуші қауіп факторларының алдын алу мен басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасын әзірлеуге бағытталған зерттеулердің өзектілігі артып келеді.

Сондықтан жұмысшылардың денсаулығына әсер ететін медициналық-әлеуметтік факторларды зерттеу жұмысшы қауымның кәсіби ұзақ өмір сүруін сақтаудың маңызды міндеті болып табылады.

Зерттеудің мақсаты болып:

Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығына әсер етуші медициналық-әлеуметтік факторларын зерттеу арқылы жұмысшылардың денсаулығын басқарудың алдын алу бағдарламасын әзірлеу.

Зерттеудің міндеттері:

1. Кен байыту кешені жұмысшыларының кәсіби денсаулығына әсер етуші қауіп факторларын анықтау.

2. Кен байыту кешені жұмысшыларының уақытша еңбекке жарамсыздық бойынша сырқаттанушылығын зерттеу.

3. Кен байыту кешені жұмысшыларының әлеуметтік қорғау шараларына медициналық-әлеуметтік тұрғысынан сипаттама беру.

4. Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасын әзірлеу болып табылады.

Зерттеудің негізгі нысаны болып:

Бірінші топта - Қостанай облысының Жітіқара қаласында орналасқан «Қостанай Минералы» АҚ байыту кешенінің жұмысшылары болып табылса, екінші топта - Ұлытау облысының Жезқазған қаласында орналасқан «Қазақмыс

корпорациясы» ЖШС Жезқазған кен байыту фабрикасының байыту кешені жұмысшылары болды.

Зерттеу негізгі үш бағыттан тұрады:

- 1) Еңбек жағдайларының гигиеналық сипаттамасы
- 2) Әр түрлі кәсіби топтардың жұмысшыларының УЕЖ бойынша сырқаттанушылығы.
- 3) Жұмысшыларды әлеуметтік қорғау шараларының медициналық-әлеуметтік сипаттамасы.

Слайдта көріп отырғандай деңгейде зерттеулер жүргізілді. Өндірістік факторлардың зияндылық және қауіптілік дәрежесі бойынша жұмысшыларының еңбек жағдайларын гигиеналық бағалау нәтижесінде екі өндірістік мекеме жұмысшыларының мамандық иелері қарастырған. Атап айтқанда, мыс кен байыту кешені жұмысшыларының еңбек жағдайлары хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының еңбек жағдайына қарағанда жоғары екені анықталынды. Мыс кен байыту кешені жұмысшыларының еңбек жағдайының басым көпшілігі 3 кластың 3 дәрежесіне жатқызылса, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының жоғары көрсеткіші 2 кластың 2 дәрежесіне жатқызылды.

Байыту кешені жұмысшылары денсаулығына әсер етуші қауіп факторларын анықтаумен УЕЖ бойынша сырқаттанушылығын зерттеу нәтижесінде екі мекемеде аурулар класы бойынша сырқаттанушылықтың ең жоғарғы көрсеткіштері тыныс алу жүйесі ауруларының (46,3% және 30,6%) 1 орнында тұрғанын байқауға болады. 2 орында мыс кенін байыту кешенінде есту ағзасы аурулары байқалса, хризотил кен байыту кешені жұмысшылары арасында жарақаттар мен улану аурулары алып отыр. Ас қорыту жүйесі және Несеп-жыныс жүйесі аурулары мыс кен байыту кешені жұмысшыларының арасында 3 орынды алса, хризотил кен байыту кешені жұмысшылары арасында сүйек-бұлшық ет жүйесі және тері қабаты мен аллергиялық аурулары анықталынды.

Жас көрсеткіштеріне байланысты зерттелінген екі топта УЕЖ бойынша сырқаттанушылық деңгейіне талдау жүргізгенде, жыл бойы жұмыс жасаған 100 адамға шаққандағы ауырғандар саны мен оқиғалар жиілігі бойынша салыстырып отырған екі өндірістік кешен бойынша 30-39, 40-49 жас арасында жоғарылап 50 және одан жоғары жаста төмендейтіні анықталынды. Ал ауырған адамдар күн саны бойынша сырқаттанушылықтың жоғары көрсеткіштері екі өндірістік мекеме бойынша 40-49 жас аралығында байқалып, 50 және одан жоғары жас деңгейінде төмендейді. Жұмыс өтіліне байланысты УЕЖ бойынша сырқаттанушылықты бағалау кезінде аурушандылықтың жоғарғы көрсеткіші салыстырылып отырған екі өндірістік мекемеде еңбек өтілі аз, еңбек жолын енді бастап келе жатқан, еңбек өтілі 9 жылға дейінгі уақытты қамтитын жұмысшыларда анықталынды. Сонымен қатар мыс және хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының да сырқаттанушылық көрсеткіштерінің ауырғандар саны бойынша да, оқиғалар мен күндер саны бойынша да еңбек өтілі ұлғайған сайын төмендегенін байқауымызға болады. Айта кетсек, екі өндірістік мекеме

жұмысшыларының арасында ауыргандар саны және оқиғалар саны бойынша да айтарлықтай айырмашылық болмады.

Мыс кен байыту кешеніндегі жұмысшылардың сырқаттанушылық көрсеткіштерін салыстырмалы түрде талдау нәтижесінде еңбек жағдайының қалыпты 2 класына жататын жұмысшылардың 32% -да ешқандай сырқаттанушылық болмағанын көрсетсе, еңбек жағдайының зиянды 3 класының 3 дәрежесінде жұмыс істейтін жұмысшылардың 20% ғана сырқаттанушылық болмағаны анықталынды.

Сондай-ақ, еңбек жағдайының 3 класының 3 дәрежесі жағдайында жұмыс істейтін жұмысшылардың 46% тыныс алу жүйесінің аурулары байқалған, ал қалыпты жағдайда жұмыс істейтін жұмысшыларда бұл көрсеткіш 30% құраған.

Келесі суретте сәйкесінше Хризотил кен байыту кешеніндегі жұмысшылардың сырқаттанушылық көрсеткіштерін салыстырмалы түрде талдау нәтижесінде еңбек жағдайының қалыпты 2 класына жататын жұмысшыларының 13% - ешқандай сырқаттанушылық болмағанын көрсетсе, еңбек жағдайының зиянды 3 класының 3 дәрежесінде жұмыс істейтін жұмысшылардың 97% сырқаттанушылық көрсеткіштері анықталынды. Бұл деректердің дұрыстығын растайды.

Сонымен қатар, хризотил кен байыту кешені жұмысшылары еңбек жағдайының 3 класының 1 дәрежесі жағдайында жұмыс істейтін жұмысшылардың 44% тыныс алу жүйесінің ауруларына шалдыққанын көрсетсе, 2 класс қалыпты жағдайда жұмыс істейтін жұмысшыларда бұл көрсеткіш 57% құрады. Өндірістік жағымсыз факторлардың жұмысшы денсаулығына кері әсерінен сырқаттанушылық деңгейінің жоғарлайтыны мәлім болды.

Сауалнама нәтижесінде өз денсаулығының жай-күйін «жақсы» -дан «жаманға» дейін ауқымды бағалау ұсынылды. «Өз денсаулығыңыздың жағдайын қалай бағалайсыз?» деген сұраққа мыс кен байыту кешені жұмысшылары арасында «өте жақсы» - 28,8% жауап берсе, жұмысшылардың басым көпшілігі болып 34,9% «жақсы» деп жауап берген. Осы сұрақ бойынша хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының арасында 12,5% «өте жақсы» деп бағаласа, басым көпшілігі өз денсаулығын 45,5% «жақсы» деп бағалаған.

Өз денсаулығын субъективті бағалау нәтижесі бойынша сауалнама деректерін талдау көрсеткендей мыс кен байыту кешенінде сауалнамаға қатысқандар арасында денсаулық жағдайын «өте жақсы» деп бағалағандардың - 18% тыныс алу жүйесі ауруларының бар екендігін көрсетсе, ал «нашар» деп жауап бергендер арасында бұл көрсеткіш 100% құрады.

Сәйкесінше хризотил кен байыту кешені жұмысшылары арасындағы сауалнамаға қатысқандардың өз денсаулық көрсеткіштерін «өте жақсы» деп бағалағандардың ішінде тыныс алу жүйесі ауруларын 63% көрсетсе, «нашар» деп жауап бергендер көрсеткіші 100% болғаны көрсетті.

Зерттеу нәтижесінде УЕЖ бойынша сырқаттанушылық көрсеткіштерінің объективті зерттеуі мен сауалнама жүргізу арқылы зерттелінген субъективті денсаулық көрсеткішін бағалауда корреляциялық байланыс анықталды.

Жұмысшылардың медициналық көмекке жүгінуіне байланысты екі өндірістік ортадағы салыстырмалы түрде бағалауда, респонденттердің басым көпшілігі «3 ретке дейін» деп көрсеткен. Атап айтқанда, мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 47,6% көрсетсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 75,5% белгілеген. Бұл байыту кешені жұмысшыларының еңбекпен байланысты кәсіби көмек пен қолдауды қажет ететін қауіп факторларының бар екенін көрсетеді. «Жылына 4-5 ретке дейін» орташа жиілікте медициналық көмекке жүгінуі бойынша мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 11,3% құраса, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 19,6% анықталынды.

Келесі суретте ұжымдағы психологиялық климатты бағалау болып табылады. Мыс кен байыту кешені респонденттерінің 72,9% ұжым арасындағы қатынасқа қанағаттанса, сәйкесінше, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының арасында 85% оң баға берген. Тұлға аралық қарым қатынастың жағымды жақтарын, эмоционалды қолдауға, бір-біріне көңіл бөлетіндігін және ашық қарым-қатынаста болатындығын атап өтіп, өз ұжымындағы психологиялық климатқа қанағаттанушылықтарын білдірді. Теріс баға берген респонденттердің мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 12,3% жауап берсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 6,0% көрсеткен. Олар ұжымдағы психологиялық климатқа наразылықтарын білдіріп, қолдаудың жоқтығын немесе басқа факторларды атап өткен.

Уақытылы еңбек демалысына шығу кәсіпорынның қаншалықты икемді және жұмысшыларды қолдау көрсететін еңбек саясаты болып табылады. Осыған байланысты «Сізге жоспар бойынша демалыс беріле ме?» деген сұраққа оң жауап бергендердің ішінде мыс кен байыту кешені жұмысшыларының ішінде 66,4% құраса, хризотил кен байыту кешені жұмысшылары арасында 95,5% анықталынды. Демалысқа уақытылы шықпайтын жұмысшыларда кездесті. Олардың басым көпшілігі демалысты кесте бойынша пайдалану мүмкіндігі болмауын мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 22,9% көрсетсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының арасында 1,0% екен.

Жұмысшының әлеуметтік қорғалуының бірден-бір себебі кәсіпорын тарапынан қосымша жаңа мәселесіне байланысты бала бақшаларға немесе мектеп үйірмелеріне қосымша ақы төленуі. Осыған байланысты кәсіпорын шығындарды төлейді деп мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 57,9% жауап берсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 50,5% атап өткен. Алайда, өндіріс тарапынан ондай қолдау болмағанын айтқан жұмысшылар да болды. Айта кететін болсақ мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 28,8%, ал хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 5,5% кәсіпорын тарапынан балалар мекемелерінің шығындарын төлемейтінін хабарлады. Яғни, зерттеліп отырған кен байыту кешені ұйымы жұмыс беруші тарапынан өз жұмысшыларын тек еңбек ету жағдайымен ғана емес, жұмысшылардың әлеуметтік жағынан қорғалғанын байқауға болады.

Респонденттердің басым көпшілігі кәсіпорынның өз жұмысшыларының біліктілігін арттыруға бағытталған бағдарламалар бар екенін атап өткен. Айта кетсек мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 49,3% мекеме тарапынан

біліктілікті көтеруге жағдай жасалғанын айтса, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 77,5% мекеме тарапынан қолдау болатынын көрсеткен. Дегенмен, сауалнамаға қатысқан респонденттердің арасында басшылық тарапынан ондай қолдау жоқтығын айтқан мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 29,8% мұндай шаралардың жоқтығын көрсетсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 7,0% кәсіпорынның біліктілікті арттыру бойынша қолдаудың жоқтығын айтқан.

Әлеуметтік әл-ауқаттың тағыда бір көрсеткіші бұл айлық табыс. Жұмысшылардың айлық табысқа қанағаттануын бағалау барысында мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 57,2% жалақыларына жоғары қанағаттанушылығын көрсетсе, тиісінше хризотил кен байыту кешені жұмысшыларында 36,5% айлық табыстарына жоғары қанағаттанушылығын көрсеткен. Қанағаттанудың томен деңгейін мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 29,8% айтса, ал хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 41,0% өздерінің жалақыларына қанағаттанбайтындықтарын белгілеген. Бұл қаржылық сыйақылардың сәйкессіздігін көрсетеді.

Жұмысшылардың мамандығы мен жұмыс өтілі, алатын жалақысына сәйкес келуі туралы сұрақ талқыланды. Алынған нәтижелерге сүйене отырып, мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 68,2% жалақысының жұмыс өтілі мен мамандығына сай келетінін айтса, осы көрсеткіш хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 43,0% құрады. Бұл кәсіби білім мен тәжірибе үшін әділ сыйақыны қабылдауды көрсетеді. Осы сұрақ бойынша жалақылары мамандығы мен тәжірибесіне сәйкес келмейді деп санайтындар мыс кен байыту кешенінен 17,5% үлесі анықталса, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының арасында 31,5% құрады.

Жұмыс орнындағы қауіп-қатерлерден хабардар болу деңгейі талқыланды. Зерттеу нәтижелері ақпараттандырудың жоғары деңгейін көрсетіп, мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 68,9% жұмыс орындарындағы қауіп-қатерлермен таныс екенін айтса, бұл көрсеткіш хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 94,5% құрап, өздерінің жұмыс орындарындағы бар қауіп-қатер туралы жақсы хабардар екенін айтады. Бұл ұйымдағы ақпараттандыру мен оқытудың тиімді жүйелерін көрсетеді. Алайда, қауіп-қатерлер бойынша хабарсыз екенін көрсеткен мыс кен байыту кешені жұмысшыларының 29,8% көрсетсе, хризотил кен байыту кешені жұмысшыларының 4,0% олардың жұмыс орнындағы қауіп туралы жеткілікті хабардар емес екенін айтқан.

Тау-кен өнеркәсібіндегі жұмысшылардың денсаулығына әсер ететін қауіп факторларының алдын алу және басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасы үш негізгі бөлімнен тұрады.

Бірінші бөлім - Кәсіби қауіпті анықтау.

Кәсіби қауіп көрсеткіштерін идентификациялау негізгі екі бөлімшеден тұрады. Олар:

1. Кәсіби қауіп факторларларын бағалау (априорлық және апостериорлық).

2. Еңбек жағдайын оңтайландыру бойынша түзету шараларын қажеттілік дәрежесіне сәйкес жүргізу.

Екінші бөлім - Жұмысшылардың денсаулық жағдайының тұрақты мониторингі.

1. Мерзімді медициналық тексерулер жүргізу арқылы зертханалық және аспаптық зерттеулерді талдау.

2. Мерзімді медициналық тексерулер жүргізу нәтижесінде жұмысшылардың денсаулығын бақылау.

3. Мерзімді медициналық тексеріс нәтижесінде жұмысшылардың денсаулығын болжау.

Үшінші бөлімде – медициналық-әлеуметтік сауықтыру іс-шараларын ұйымдастыру.

1) Жұмысшылардың ақылы еңбек демалысына кедергісіз шығуы.

2) Жұмысшылардың жұмыс өтіліне байланысты жалақы төленуі.

3) Жұмысшыларының біліктілігін арттыру.

4) Қызметімен айлық табысына қанағаттану.

5) Қауіп-қатерлермен таныс болу көрсеткіштерін арттыру.

Қорытындыны оқымауға рұқсат етіңіздер. Назар аударып тыңдағандарыңызға рахмет.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Көп - көп рахмет Сізге. Сұрақтарыңыз болса қоюға рұқсат. Сіздер ойланғанша, мен айта берейін. Магжан Какарманович, Сіз негізі зерттеу мақсатында кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығына әсер етуші медициналық-әлеуметтік факторларын зерттеу дегенсіз, қандай қауіп-қатер факторларын бар екендігін. бірінші қорытындыңызда жазыпсыз, медициналық-әлеуметтік факторлар өндірістік шу, шаң, еңбек ауырлығы дегенсіз. Бұдан басқа қауіп-қатер факторлары анықталды ма, анықталса ол қандай факторлар? Бірінші сұрақ. Жауап бере беріңіз, сосын екінші сұрақты қоямын. Сұрақ түсінікті ме Сізге?

Докторант Магжан Какарманович: Сұрақ түсінікті. Құрметті Бауыржан Каденович, біздің зерттеулеріміз бойынша келесідей медициналық – әлеуметтік факторлар анықталынды. Жұмысшылардың ақылы еңбек демалысына кедергісіз шығуы, жұмысшылардың жұмыс өтіліміне байланысты жалақы төленуі, жұмысшылардың біліктілігін арттыру, еңбектің ауырлығы факторлары көрсетілген, негізгі басым көпшілігі болып еңбектің зиянды класына жататын жоғары көрсеткіштерін көрсеткен шаңдану деңгейі, шу деңгейі болды және жұмыстың ауырлығы болды. Сондықтан біз алдыңғы орынға осы 3 негізгі факторды көрсетіп қойдық.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Екінші сұрақ сізде 3 суретте мыс кен байыту кешені жұмысшыларының созылмалы ауруларының байланыстыру көрсеткіштерінде Сізде жаңағы әр түрлі факторлар жазылған. Сонда нашар еңбек жағдайы деген 4 көрсеткіште 78% хризотил кен байыту фабрикасында дегенсіз. Ал 8,2% мыс кен байыту кешені дегенсіз. Ал «г» кестесінде сырқаттанушылық көрсеткіштері Сіз 100 адамға шағып есентегенде тыныс алу жолы аурулары осы екі мекемеде бірдей болып көрсетілген. Ол

немен байланысты? Сіздің таблицанызды ашып көрсетсеңіз болады. Тыныс алу жолы ауруларын көрсеттіңіз ғой, перечень заболеваний? Таблица?

Докторант Мағжан Какарманович:

Құрметті Бауыржан Каденович, бұл жерде зерттеу нәтижесі бойынша біз еңбек жағдайын зерттеген кезде еңбек жағдайының қалыпты жағдайында жұмыс істейтін жұмысшыларда тыныс алу жүйесі аурулары төмен көрсеткіш көрсету себебі ешқандай зиянды факторлардың қатынасы жоқтығын көрсетті, ал егерде еңбек жағдайының ауыр 3 кластың 3 дәрежесіне жататын жұмысшыларда тыныс алу жүйесінің жоғары көрсеткішін көрсетті. Бұл бізде еңбек жағдайының өндірістік зиянды факторлардың адам ағзасына кері әсерін көрсетті. Сондықтан бірінші орында шаңдану деңгейі бойынша тыныс алу жүйесі көрсетті. Ал екі өндірістік мекеме тарапынан тыныс алу жолы жүйесі аурулары бірінші орында болу себебі, біздің УЕЖ бойынша сырқаттанушылық зерттеу нәтижелері екі өндірістік мекеме бойынша тыныс алу жүйесі аурулары алдыңғы орында екенін анықтадық.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Жақсы. Құрметті Диссертациялық кеңес мүшелері сұрақтарыңыз болса, кімде сұрақтар бар?

Калишев Марат Гузаирович – тораға орынбасары, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор: Разрешите. Уважаемый Мағжан Какарманович, у меня такой вопрос, какие методы подходы Вы использовали для оценки влияние неблагоприятных производственных факторов на здоровье работающих? Какие Вы получили результаты, то есть какие приоритетные неблагоприятные факторы Вы выявили в процессе Ваших исследований? Ну и вопрос такой, на сколько я понял Вы проводили оценку эффективности внедренных вами, предложенных вами медико-социальной программы для улучшения состояния здоровья? Проводили Вы такую оценку эффективности? И если проводили то какие результаты она показала? Спасибо.

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Марат Гузаирович, біздің зерттеулер бойынша гигиеналық зерттеу әдістері қолданылды. Жұмысшылардың денсаулығына кері әсер етуші өндірістік факторларды зерттеу құралдардың көмегімен жүргіздік. Зерттеу нәтижесінде осы құралдар арқылы зияндылық кластарын анықтаумен бізде еңбек жағдайына кері әсер етуші шаңдану деңгейі жоғары болып шықты, шу деңгейі жоғары болып шықты және еңбектің ауырлығы діріл сияқты көрсеткіштерді бізде тексерілген құралдармен жүргіздік. Екінші сұрақ бойынша жұмысшылардың физикалық және психологиялық әл ауқатын жалпы деңгейін қорғауға және арттыруға бағытталған кешенді іс шаралардан тұрады. Бұл бағдарламаның негізінде қауіп факторларын бағалау, денсаулық жағдайын бақылау және медициналық – әлеуметтік шараларды ұйымдастыру болып табылады. Біздің диссертациялық жұмыстың барысында біз алдымызға қойған мақсатта тек қана бағдарламаны өндіріске енгізу болып табылады. Оны тиімділігін есептеу жоспарда болған жоқ.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Құрметті диссертациялық кеңестің мүшелері сұрақарыңыз болса, онлайн отырғандар сұрақтарыңыз болса?

Даирұлы Жангир – PhD, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ медицина және денсаулық сақтау факультетінің денсаулық және қоршаған орта ғылыми-зерттеу зертханасының ғылыми қызметкері: Құрметті тораға, құрметті әріптестер, құрметті Мағжан Какарманұлы, презентацияңызға рахмет. Сіздің зерттеуіңіз уақытылы, дер кезінде орындалған. Өте маңызды. Бірінші сұрақ: Дүние жүзінде осы зерттеуге ұқсас немесе дәл осындай зерттеулер жүргізілді ме? Орындалған болса, дүниежүзінде қандай айырмашылықтар немесе ерекшеліктер бар? Екінші сұрағым: мақсатыңызда қауіп факторларын анықтадыңыз, аурушандақ деңгейін анықтадыңыз, жұмысшылардың денсаулығын қорғау шараларын сипаттадыңыз, жұмысшылардың денсаулығын қорғау бағдарламасын ұсындыңыз. Соған байланысты зерттеу барысында алынған нәтижелер зерттеулер ҚДС факультетінің студенттеріне, магистранттарына, докторанттарына сол зерттеудің нәтижелерін, әдістерін оқу бағдарламаларына енгізу жоспарыңызда барма? Осы екі сұраққа жауап берсеңіз.

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Жангир Даирұлы, біздің зерттеу бойынша басқа елдерде медициналық – әлеуметтік тұрғысынан әр түрлі салаларда ғылыми зерттеу жұмыстары жүргізілген. Тек біздің тақырып бойынша алғаш рет салыстырмалы түрде медициналық – әлеуметтік тұрғысынан кен байыту кешені жұмысшыларының әлеуметтік жағдайы зерттелінді. Бұл екі өндіріс тарапынан салыстырмалы түрде зерттеу көрестекіштері болып табылады. Біздің диссертациялық жұмыстың мақсатында оқыту жағдайына енгізу қарастырылмаған. Бірақ болашақта ЖОО студенттеріне әдістемелік ұсыныс ретінде қарастыруымызға болады.

Даирұлы Жангир – PhD, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ медицина және денсаулық сақтау факультетінің денсаулық және қоршаған орта ғылыми-зерттеу зертханасының ғылыми қызметкері: Рахмет.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Рахмет. Кенешбек Осконбаевич сұрақтарыңыз барма?

Джусупов Кенешбек Осконбаевич – м.ғ.к., доцент, қоғамдық денсаулық сақтау кафедрасының меңгерушісі: Уважаемый Мағжан Какарманович, у меня два вопроса, если можно?

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Да, пожалуйста.

Джусупов Кенешбек Осконбаевич – м.ғ.к., доцент, қоғамдық денсаулық сақтау кафедрасының меңгерушісі: Может быть нечеткое понимание казахского языка, но у меня следующие вопросы, два вопроса, первое: Вы в основных положениях пишете что основными факторами, влияющими на здоровье работающих является эффективная оценка проф вредности. Как Вы можете объяснить это? Как эффективная оценка ряда

работников является основными факторами? Это первый вопрос.

Второй вопрос, можете мне, пожалуйста, еще раз показать, может быть я упустил, как же социально – гигиенические факторы здоровье при обогащении рудного материала отличаются при сравнении предприятия от стажа социальной защищенности? Спасибо.

Докторант Магжан Какарманович: Құрметті Кенешбек Осконбаевич, әлеуметтік факторлардың жұмысшы денсаулығына әсер етудің бірнеше себебі бар, біздің зерттеулер бойынша жұмысшының әлеуметтік қорғалған бейнесі қарастырылды, ол дегеніміз медициналық көмекке қанағаттану және дәрігермен оң қарым-қатынаста болған жұмысшы, егер сапалы медициналық көмек алып жатқанын сезінсе және дәрігермен жақсы қарым - қатынаста болса, оның жалпы әл ауқатына ықпал етеді. Ұйымда біліктілікті арттыру мүмкіндігіне байланысты әлеуметтік қорғалуы ұйым ішіндегі кәсіби дағдылардың өсуі мен дамуын перспективасын көрсететін жұмысшылар қоғамда өз өздерін сенімді және қауіпсіз ретінде сезінеді. Жалақыға қанағаттану және оның мамандыққа, жұмыс өтіліне сәйкес келуі өз еңбегіне үшін лайықты сыйақы алатын және олардың жалақыларына, олардың кәсіби дағдылары мен тәжірибелеріне сәйкес келетінін сезінетін жұмысшылар өз өздерін әлеуметтік әл ауқатын жоғары деп есептейді. Жұмыс қауіптері туралы хабардар болу және зиянды заттармен жанасуы ол жұмыскер өз жұмысына байланысты қауіп-қатерлерді түсініп, денсаулығын қорғау үшін ол оның жалпы әл ауқатына әсерін тигізеді. Осыған байланысты жалпы әл-ауқатын жұмысшының әлеуметтік қорғалған бейнесін осылай көреміз біз.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Кенешбек Осконбаевич, Вы удовлетворены ответом?

Джусуиов Кенешбек Осконбаевич – м.ғ.к., доцент, қоғамдық денсаулық сақтау кафедрасының меңгерушісі: Да, да, удовлетворен.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Құрметті әріптестер, тағы да сұрақтарыңыз бар ма? Ойланғандарыңызша, сіздің ғылыми жұмысыңыздың жаңалығы неде деп ойлайсыз?

Докторант Магжан Какарманович: Құрметті Бауыржан Каденович, біздің ғылыми жұмыстың жаңалығы болып, алғаш рет кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығына әсер етуші медициналық - әлеуметтік факторлар анықталды. Біз бағана айтып кеткендей, жұмысшылардың әлеуметтік қорғалу шараларына заманауи әлеуметтік сипаттама берілді, жұмысшылардың нақты зерттелінген УЕЖ бойынша сырқаттанушылық көрсеткіштерін жұмысшылардың субъективті өз денсаулығын өзі басқару көрсеткіштерін бір-біріне сәйкестендіріп көріп, жұмысшылардың объективті көзқарасымен субъективті зерттелген жұмыстардың барлығын бір-бірімен сәйкес келетінін анықтадық.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Мағжан Кахарманович, Сіздің медициналық-әлеуметтік бағдарламаңыз екі жұмыс өнеркәсібіне енгізіледі ме? Немесе тек бір өнеркәсіпке енгізіледі ме? Енгізілетін болса сауалнамаларыңыздың жауабында өзіңіз айтып өттіңіз жаңағы презентация кезінде көп жұмысшылар жұмыс орнын қолдамайтынын айтқансыз және Сіз жаңағы осы медициналық-әлеуметтік бағдарламаларыңызда жұмыс өтіліміне байланысты көптеген әлеуметтік сұрақтар көтергенсіз, уақытылы еңбек демалысына шығу, кәсіби біліктілікті ұйымдастыру жалақыға қанағаттандыру, қауіп қатерлермен таныс және де қауіпсіз еңбек жағдайын ұйымдастыру деп жазғансыз. Осы екі кешенде осы шаралар ұйымдастырыла ма немесе тек бір ғана кешенде ме?

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Бауыржан Каденович, біздің зерттеу жұмысымыз бойынша екі өндірістік мекеме тарапынан жұмысшы денсаулығына әсер етуші физикалық факторлардың барлығы сәйкес бірдей келіп, бағалау нәтижесінде айтарлықтай айырмашылық болмады, УЕЖ бойынша сырқаттанушылық нәтижесінде екі өндірістік мекемеде де тыныс алу жүйесінің аурулары байқалғанын анықтадық.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Екі кешенде Сіздің бағдарламаларыңызды қолдаймыз деп шешті ме?

Докторант Мағжан Какарманович: Осының нәтижесінде біздің 2023 жылы біздің әлеуметтік-медициналық бағдарламамызды «Қостанай Минералы» АҚ еңбекті қорғау бөліміне енгізілді, Жезқазған кен байыту зерттеуі бойынша Жезқазған медициналық орталығына енгізу актісі енгізілді.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Жақсы, рахмет. Сұрақтарыңыз, Жания Абаевна?

Даулеткалиева Жания Абаевна, PhD, Ғалым хатшы: Кенеш Осконбаевичтің сұрағының жалғасы ретінде өз денсаулығын субъективті бағалауды өткізу қаншалықты жиі тараған? Басқа өндірісте осындай жұмыстарды кездестірдіңіз бе? Осындай өз денсаулығын субъективті бағалауды өндірістік қызметтер арасында қаншалықты шынайы?

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Жания Абаевна, біздің зерттеулер бойынша басқа зерттеулерге қарағанда өзгеше болып шықты, себебі біз жұмысшылардың денсаулығын бағалау үшін өзіміздің ұсынылған мемлекеттік тіркеу арқылы алынған куәлігіміз бар. Сол арқылы сауалнама жүргізіп, жекеше жүргізіп, соны анықтадық. Сауалнаманы біз өзіміз құрастырдық. Бұл сауалнама басқа мекемелерде зерттеу жүргізілмеген.

Даулеткалиева Жания Абаевна, PhD, Ғалым хатшы: Валидизациядан өтті ғой ия сауалнама?

Докторант Мағжан Какарманович: Өтті.

Даулеткалиева Жания Абаевна, PhD, Ғалым хатшы: Рахмет.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Кадепович: Құрметті әріптестер, диссертациялық кеңес мүшелері сұрақтарыңыз барма тағы? Егер сұрақтарыңыз жоқ болса, келесі этапқа көшейік. Регламент бойынша бірінші ресми рецензентке беріледі, бірінші рецензент Мамырбаев Арстан Абдраманович – медицина ғылымдарының докторы, профессор, «Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медициналық университеті» КеАҚ кәсіптік аурулары бар гигиеналық пәндер кафедрасының профессоры, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы. Арстан Абдраманович сізге сөз.

Мамырбаев Арстан Абдраманович – медицина ғылымдарының докторы, профессор: Диссертациялық жұмыс «Өмір және денсаулық туралы ғылым» ғылымды дамытудың басым бағытына, ҚР-да техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында көрсетілген азаматтық және ұлттық құндылықтардың, адам өмірі мен денсаулығының, жеке адамның еркін дамуының басымдығы ғылыми негізделген жүйелерін, сондай-ақ қауіпке бағытталған тәсіл негізінде еңбекті қорғауды басқарудың ұлттық жүйесін жаңғырту бағыттарымен қоса, ҚР-да 2023 жылы қабылданған қауіпсіз еңбек Тұжырымдамасына сәйкес келеді. Ғылымға маңыздылығы. Ұсынылған диссертацияда жұмысшылардың кәсіби денсаулығын сақтау мақсатында еңбек жағдайларының зияндылығын төмендету, денсаулық жағдайының қауіп-қатерлерін бағалау, еңбек тиімділігін арттыру және өмір сүру сапасын жақсарту шаралары қарастырылған. Ғылыми жұмыстың нәтижесінде алынған жаңалықтары, ғылымның дамуына өзінің елеулі үлесін қосады. Диссертациялық жұмыстың алдына қойылған мақсаты мен міндеттерінің нәтижесінде алынған қорытындылар ғылыми жұмыстың маңыздылығын ашқан. Үшінші - өзі жазу принципі. Диссертациялық жұмыстың өзіндік жазу деңгейі жоғары. Диссертациялық зерттеудің барлық нәтижелерін автордың өзі жинақтап алған, бұл ізденушінің қоғамдық денсаулық сақтау ғылымына қосқан жеке үлесін көрсетеді. Автор диссертацияның барлық бөлімдерін орындаған және рәсімдеген. Жұмыстың нәтижелері ғылыми конференцияларда ұсынылған. Академиялық адалдықтың принциптері мен ережелері толығымен орындалған. Төртінші - ішкі бірлік принципі. Диссертацияның барлық бөлімдері бір-бірімен байланысты, алынған нәтижелер сенімді және әзірленген зерттеу әдістемесіне сәйкес келеді. Диссертациялық зерттеудің өзектілігі негізделген.

Қазіргі таңда кен байыту кешені жұмысшыларының және жалпы еңбекке қабілетті халықтың денсаулығына әсер етуші қауіп факторларының алдын алу мен басқаруды медициналық-әлеуметтік тұрғыдан зерттеу өзекті мәселе болып табылады. М.К. Тилемисовтың диссертациялық жұмысының мазмұны таңдалған тақырыпқа толық сәйкес келеді және логикалық дәйектілікке сәйкес құрастырылған. Жұмыстың қойылған мақсаты және міндеттері диссертациялық жұмыстың тақырыбына толық сәйкес келеді. Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері, құрылысы, сонымен қатар, қорғауға шығарылатын негізгі ережелері толығымен байланысқан. Диссертация тақырыбында көрсетілген ағымдағы мәселеге сыни талдауды автор әлемдік және отандық әдебиеттердің

деректерін пайдалана отырып егжей-тегжейлі жүргізді. Зерттеу саласындағы қазіргі жағдайды дәлелді бағалау қалыптасты. Бесінші критерий - ғылыми жаңашылдық принципі. Зерттеудің негізгі ғылыми нәтижелері мен автордың қалыптасқан ережелері жаңа болып табылады, ол өндірістік кәсіпорындағы жұмысшы денсаулығына әсер етуші қауіп факторларының алдын алу және басқару үшін әзірленген медициналық-әлеуметтік бағдарламасымен, ҚР Авторлық құқық объектілеріне құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы куәліктермен және зерттеу нәтижелерін практикаға енгізу актілерімен расталады. Автордың тәжірибелік зерттеулерімен негізделген зерттеудің негізгі нәтижелерінің қорытындысы толығымен жаңа. Автор қолданған техникалық, экономикалық және басқару шешімдері жаңа және негізделген. Алтыншы критерий - негізгі қорытындылардың негізділігі. Алынған нәтижелердің дұрыстығы зерттеу және статистикалық өңдеу әдістерімен расталады. Қорғауға шығарылған негізгі қағидағтар - қорғауға шығарылған негізгі ережелер жаңа, дәлелденген. Жұмыстың қорғауға шығарылған негізгі қағидағтары тривиалды емес. Диссертацияны қорғауға шығарылатын барлық негізгі ережелер жаңа болып табылады, себебі олардың жаңалығы ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған басылымдарында, халықаралық конференциялар материалдарында, Scopus базасына кіретін жоғары процентиальді журналда жарияланымдармен расталады. Қолдану деңгейі кең. Диссертациялық зерттеудің нәтижесінде 17 ғылыми жұмыс жарияланған. Диссертациялық жұмыс жеткілікті материалда орындалған, әдістемелік деңгейі халықаралық стандарттар мен ғылыми зерттеулерді орындау талаптарына сәйкес келеді. Алынған нәтижелердің дұрыстығы статистикалық қорытындылармен, деректерді өңдеудің заманауи әдістерін қолдана отырып материалдарды топтастыру, өңдеу, нәтижелерді мұқият талдау және сауатты түсіндіру арқылы расталады. Алынған деректерді статистикалық өңдеу IBM SPSS Statistics V. 28.0 бағдарламасы арқылы жүргізді. Диссертациялық жұмыстың негізгі ережелері мен тұжырымдары дәлелденген және жүргізілген зерттеу нәтижелерімен расталған. Диссертациялық жұмыста өзекті және сенімді 165 дереккөзден тұратын отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттер пайдаланылды. Қолданылған әдебиет көздері ғылыми әдебиеттік шолу үшін жеткілікті. Жалпы диссертациялық жұмыста 165 отандық және шетелдік әдебиет көздері пайдаланылған. Диссертациялық жұмыстың теориялық маңызы бар. Теориялық маңыздылығы жаңа тәсілде жұмысшылардың денсаулығын сақтау үшін кәсіби қауіпті басқару және алдын алу тиімділігін арттыру болып табылады. Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді, себебі зерттеу нәтижелері өндіріске енгізілген. Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың жаңа әлеуметтік-медициналық бағдарламасының нәтижесінде ұсынылған практикалық ұсынымдар жұмысшылардың денсаулығын жақсартуға айтарлықтай әсер етеді. Диссертациялық жұмыс жоғары деңгейдегі ғылыми зерттеу, сауатты және толық орындалған. Мазмұны бойынша ескертулер анықталған жоқ.

«Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Мағжан Какарманович Тилемисовтың докторлық диссертациясы жоғары бағаға лайық. Автор 6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Сіздің пікіріңіз диссертациялық кеңеске өте маңызды. Мағжан Какарманович?

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Арстан Абдраманович, Сізге үлкен рахмет, диссертациялық жұмысымызды қарап бергеніңізге, Сіздің берген бағыттарыңыз бойынша барлық кемшіліктерді түзеттік, сізге рахметімізді айтамыз.

Келесі екінші ресми рецензент, Серик Бахтияр – PhD (6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау), қоғамдық денсаулық сақтау және гигиена кафедрасының доцент-зерттеушісі, КеАҚ «Астана Медицина Университеті».

Серик Бахтияр – PhD (6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау), қоғамдық денсаулық сақтау және гигиена кафедрасының доцент-зерттеушісі: Құрметті Бауыржан Каденович рахмет. Саламатсыздарма әріптестер. Рецензия бойынша бірінші Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен «Өмір және денсаулық туралы ғылым» ғылымын дамытудың басым бағытына сәйкес келеді. Келесі пункт: Диссертациялық жұмыс ғылымның дамуына айтарлықтай үлес қосты. Оның тақырыбының өзектілігі толығымен ашылды, екі өндірістік мекеменің еңбек жағдайына, сырқаттанушылық көрсеткіштеріне және әлеуметтік медициналық тұрғыдан салыстырмалы талдау жасалды. Ұсынылған диссертациялық жұмыста ізденуші өзі жазудың жоғары деңгейін көрсеткен, себебі статистикалық өңдеу нәтижесінде автордың өзі тікелей алған ғылыми нәтижелері келтірілген және оларды әдеби деректермен салыстыру арқылы толық дәлелдеген. Диссертациялық зерттеудің өзектілігі жалпы саны 165 отандық және шетелдік ғалымдардың баспа жұмыстарын қамтитын әдебиет көздерін егжей-тегжейлі талдап, нәтижесінде жоспарланған жұмыстың негізгі бағытын айқындайтындай іздену тереңдігімен негізделеді. Жұмысшылардың денсаулығын медициналық-әлеуметтік тұрғысынан зерттеу және оның негізінде алдын алу бағдарламасын жасау жұмыстың негізгі мәселесі болып табылады. Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын толығымен айқындайды. Диссертациялық жұмыстың мақсаты және міндеттері зерттеу тақырыбына толық сәйкес келеді. Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мен құрылысы толықтай логикалық байланысқан. Диссертациялық жұмыста әдебиет деректеріне және жүргізілген ғылыми зерттеулер нәтижесінде алынған жаңа мәліметтермен салыстырмалы түрде сыни талдау берілген. Отандық және шетелдік дереккөздер, ғылыми жарияланымдар, нормативті құқықтық актілерді қосқанда 165 әдебиет көзі қолданылған. Бесінші пункт - Ғылыми нәтижелер мен қорғауға шығарылған диссертациялық зерттеудің қағидаттары толығымен жаңа, себебі:

- алғаш рет кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығына әсер етуші медициналық-әлеуметтік факторлар анықталды;

- жұмысшыларды әлеуметтік қорғау шараларына заманауи медициналық-әлеуметтік сипаттама берілді;

- жұмысшылардың нақты УЕЖ бойынша сырқаттанушылығы көрсеткіші мен субъективті көзқарасы сәйкестендіріліп, салыстырмалы түрде қауіп факторларына зерттеу жүргізілді;

- кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасы әзірленіп, тәжірибеге енгізілді. Диссертациялық жұмыстың қорытындылары жаңа, теориялық және тәжірибелік маңызға ие. Диссертациялық жұмыста толықтай жаңа техникалық, технологиялық шешімдер бар, олар жеткілікті түрде негізделген және дәлелденген. Келесі пункт – негізгі қорытындылардың негізділігі. Диссертациялық жұмыс заманауи талаптарға сәйкес орындалған. Алынған нәтижелер, тұжырымдар және қорытындылардың негізділігі мен сенімділік деңгейі докторанттың диссертация тақырыбы бойынша ғылыми жарияланымдармен және тәжірибелік зерттеулерімен расталады.

Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар - қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар толығымен дәлелденген. Диссертациялық жұмыстың негізгі қағидаттары тривиалды емес. Жұмыстың қорғауға шығарылатын барлық қағидаттары жаңа және қорытындымен сәйкес келеді. Қолдану деңгейі кең. Диссертациялық зерттеудің нәтижелері бойынша 17 ғылыми жұмыс жарияланған, оның ішінде: citescore бойынша процентиль көрсеткіші кемінде 25 (жиырма бес) Scopus ақпараттық дерекқорына кіретін Халықаралық ғылыми басылымда жарияланымдар - 2, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда жарияланымдар - 4; шетелдік ғылыми басылымдарда - 1; халықаралық және республикалық конференциялар материалдарының жинақтарында - 9; авторлық құқық объектісіне құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы куәлік – 1.

Диссертациялық зерттеу әдістемесін таңдау жеткілікті негізделген. Жұмысты орындау барысында әлеуметтік, гигиеналық және статистикалық әдістерді қолданған. Сырқаттанушылық деңгейін бағалау Е.Л. Ноткин әдістемелік нұсқаулығы бойынша жүргізілген. Нәтижелерді өңдеудің математикалық-статистикалық әдісі IBM SPSS Statistics V.28.0 олшемдерін статистикалық өңдеу бағдарламасының көмегімен жүзеге асырылды. Жалпы іріктеме және топтар бойынша сипаттамалық статистикалық өңдеу кезінде келесідей есептеулер бөлек жүргізілді: орташа шамалар (M), орташа шамадағы қателер (m), стандартты ауытқу (SD), медиана (Me). Таралу нормасы Шапиро-Уилк критерийі бойынша анықталды. Орташа мәндер арасындағы айырмашылықтарды талдау Пирсонның хи-квадраты бойынша жүргізілді (χ^2). Қатынастардың статистикалық гинотезаларын тексеру үшін тау-Кендал коэффициентін қолдана отырып корреляциялық талдау қолданылды. Теориялық қорытындылар, анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар автордың өзіндік зерттеулерінің нәтижелерімен дәлелденген, олардың

нәтижелері диссертациялық жұмыстың тиісті бөлімдерінде және ғылыми мақалаларды жариялаумен расталған. Жұмыстың маңызды мәлімдемелері нақты және сенімді ғылыми әдебиеттертерге сілтемелермен расталған. Әдебиеттік шолу үшін жасалған әдебиет көздері жеткілікті деңгейде қарастырылған.

Қолданылған әдебиеттер тізімі 165 отандық және шетелдік әдебиет көздерінен тұрады. Диссертациялық жұмыс маңызды теориялық мәнге ие. Жүргізілген ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижесінде кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасы негізделді. Бағдарлама өз кезегінде жұмысшылар денсаулығының ауытқуын алдын алуға және басқаруға, жұмысшы денсаулығына әсер етуші қауіп факторлары мен сырқаттанушылық көрсеткіштерін төмендетуді, әлеуметтік қорғаудың маңызды медициналық-әлеуметтік шараларын камтиды. Диссертациялық жұмыстың практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары, себебі жұмыстың нәтижелері тәжірибелік-өнеркәсіптік өндіріске («Қостанай минералы» АҚ 09.11.2023ж.; «Жезқазған медициналық орталығы» ЖШС 25.12.2023 ж.) енгізілген. Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады. Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың әлеуметтік-медициналық бағдарламасы жұмысшы денсаулығын жақсартуда елеулі үлес қосады. Диссертациялық жұмысты академиялық жазу мен ресімдеу сапасы жоғары болғандықтан, сауатты баяндалған және аяқталған ғылыми-зерттеу жұмысы болып табылады. Жазу және ресімдеу сапасы бойынша ескертулер жоқ. Философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған Мағжан Какарманович Тилемисовтың диссертациялық жұмысы оң бағаға лайық, ал Мағжан Какарманович Тилемисов 6D110200 - "Қоғамдық денсаулық сақтау" мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық.

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті Бахтияр Серікұлы. Сіздің біздің зерттеу жұмысымызды қарау барысында айтылған ұсыныстарыңыз үшін рахмет. Диссертациялық жұмысымызды қарап бергеніңізге рахмет.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Енді келесі этапқа кошеміз. Келесі этапта ғылыми кеңесшілерне сөз беріледі. Бірінші сөз бірінші ғылыми жетекшісі Отаров Ертай Жалғаспаевичқа беріледі, м.ғ.д., Қарағанды медицина университеті, Қоғамдық денсаулық сақтау және кәсіптік аурулар институтының директоры.

Отаров Ертай Жалғаспаевич, м.ғ.д., профессор: Құрметті әріптестер. Өз ойыммен айтуға рұқсат беріңіздер. Мағжан Какарманұлы 2007-2012 жылдар аралығында Қарағанды Медицина университетінің студенті болды. Сол 4-5 курста біздің гигиеналық санитарлық ғылыми зерттеу лабораториясына 4-5 курста ғылыми зерттеумен айналысты. Магистрлік диссертациясын қорғады. ҚР президенті және ҚР Денсаулық сақтау министрі ұйымдастырған жобасында жүлделі бірінші орынды алды студенттер арасында. Содан ғылымға деген қызығушылығы ашылып, біздің гигиеналық санитарлық ғылыми зерттеу лабораториясына қызметке кірісті. Соның нәтижесінде 2015-2018 жж

аралығында докторантураға түсті. Соның нәтижесіндегі жұмысты алдарыңызға жария етіп отырмыз. Диссертацияны жазу кезінде алдымызға қойған мақсатқа сай зерттеудің міндеттерін біз ойдағыдай алып шықтық деп ойлаймыз. Себебі міндеттерден шығатын жұмыстарды ұйымдастыру кезінде Мағжан Қакарманұлымен ғылыми қызметкерлігін маған көрсетті. Екеуіміздің ортамызда жұмыс барысында ешқандай қиындық туғызған жоқ. Нәтижесінде сіздердің алдарыңызға ұсынып отырған диссертациялық жұмыс шығын отыр. Менің осындай докторантым Тилемисов Мағжан Қакарманұлының білікті маман екені қағазда расталған. Сәттілік тілеймін.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Рахмет сізге Ертай Жалғаспаевич, келесі ғылыми кеңесшілерінің Ибраев Серик Айтмаковичтің денсаулығына байланысты келе алмауына және де шетелдік жетекшісі Алекперов Муса Мамедали оглының келе алмауы себепті созжақағы екі ғылыми жетекшілердің пікірін диссертациялық ғылымның ғалым хатшысы Жания Абаевнаға оқып беруіне рұқсат етіңіздер.

Даулеткалиева Жания Абаевна: 6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) академиялық дәрежесін алу үшін «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы Тилемисов Мағжан Қакармановичтың диссертациялық жұмысына сын-пікір.

Тилемисов М.К. Қарағанды мемлекеттік медицина университетінің "Қоғамдық денсаулық сақтау" мамандығы бойынша 2015-2018 жж. аралығында білім алды. Көрсетілген кезеңдер аралығында Тилемисов М.К. өзінің мамандығы бойынша қажетті оқу жоспарына сәйкес дайындықтардан өтті, керекті білім мен қабілеттіктерді меңгере алды.

Көрсетілген уақыт аралығында Тилемисов М.К. «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбы бойынша PhD докторлық диссертациясының жұмысын жасады.

Кен байыту кешені жұмысшыларының арасындағы салыстырмалы түрде көрсетілетін денсаулық деңгейінің айырмашылығын бағалау, өзекті мәселе екенін байқауға болады.

Медициналық-әлеуметтік (сауалнама) құраушы факторларды қолдана отырып, кен байыту кезіндегі жұмысшылардың денсаулығы зерттелінді. Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулық жағдайын өндірістік факторлармен байланысын ғылыми талдау жүргізді. Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік бағдарламасы әзірленді. Келтірілген диссертациялық жұмыстың зерттеу мақсаты мен міндеттері толық ашылған.

Зерттеу жұмысының негізгі нәтижелері, тұжырымдары мен қорытындылары Қазақстан Республикасының мерзімді ғылыми басылымдарында қажетті көлемде, халықаралық, республикалық және аймақтық ғылыми-практикалық конференциялардың материалдар жинағында жарық көрген.

«Қарағанды медицина университеті» КеАҚ құрметті профессоры С.А. Ибраев. Қолы наториалды расталған. Келесі шетелдік кеңесші пікірі, ноториалды бекітілген, қазақша аудармасын оқып берейін.

6D110200 –«Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбы бойынша диссертациялық жұмыстың авторы, докторант Мағжан Тилемисовқа ұсыныс.

Ізденушінің «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы көптеген елдердегі, соның ішінде Қазақстандағы Еңбек медицинасы саласындағы маңызды және өзекті мәселелердің біріне арналған.

Диссертацияның нәтижелері ғылыми басылымдарда, оның ішінде халықаралық рецензияланған журналдарда жарияланып, сондай-ақ халықаралық ғылыми конференцияларда ұсынылды және талқыланды.

Мағжан Тилемисовтың ғылыми жұмысы аяқталған және қоғамдық денсаулық сақтау саласында, әсіресе еңбекке қабілетті халықтың денсаулығын қорғау мәселелерін шешу үшін маңызды теориялық және практикалық маңызы бар. Докторант кәсіби деңгейде үлкен жұмыс атқарды. Ол аналитикалық жұмыс жасай алады. Оның қасиеттері өзін-өзі тәрбиелеу мен жауапкершіліктің жоғары дәрежесін қамтиды.

Докторант Тилемисовтың «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбы бойынша ұсынған жұмысы пәннің заманауи стандарттарына сәйкес келеді, өзекті және практикалық маңызы бар. Менің ойымша, М. Тилемисов 6D110200-«Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы дәрежесінің талаптарына сәйкес келеді.

Әзірбайжан Медициналық Университеті Қоғамдық денсаулық сақтау және денсаулық сақтауды ұйымдастыру кафедрасының профессоры Алекперов М.М. Аударма наториалды расталған.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: көп көп рахмет, сұрақтарыңыз бар ма Жания Абаевнаға? Сұрақтарыңыз жоқ болса, құрметті әріптестер, Диссертациялық кеңестің мүшелері келесі қызық этапымызға өтейік. Бұл ғылыми пікір талас. Бүгінгі біздің Диссертациялық кеңеске осы гигиена бағытындағы оздерінің ой пікірлерін білдіретін атақт ыпрофессорлармыз келіп отыр. Осы кісілердің де ой пікірлерін біліп кетсек деймін. Бірінші сөзді м.ғ.д., прфессор Ізтілеу Аманжоловичке берсек.

Ізтілеу Аманжолович м.ғ.д., профессор: Жақсы, құрметті әріптестер, осындай мүмкіншілік бергендеріңізге. Ризашылық білдіремін. Мен бұл жұмыспен таныспын. Бұның алдындағы сатыда сыртқы пікір білдіруші болып жұмыспен танысқан едім. Енді оздеріңіз білесіздер, гигиена 14.00.07 деген мамандық қазір жоқ. Біз сол мамандықтың өнімдеріміз, яғни соңғы 30 жыл осы салада ғылыми зерттеу жұмыстарымен айналысып жүрміз. Мынау бүгінгі

қорғалып отырған жұмысқа менің көңілім толды. Егер алдағы осы Қарағанды медицина университетінде осы мамандықпен қорғалатын жұмыстар деңгейі осындай болса, осыдан төмен болмаса, онда бізде Қазақстанда гигиеналық ғылыми зерттеулер әлі бар, өз деңгейінде жалғасады деп үміттенемін. Осы жұмыстың ерекшелігі бұл толық аяқталған комплексті кешенді жүргізілген жұмыс деп мен бағалаймын. 3 тараудан тұрады: қауіп факторларын анықтау, сырқаттанушылық деңгейі, медициналық-әлеуметтік мәселелер. Бұл үшеуі жеке-жеке алсада бір бір диссертациялық жұмысқа өзек болар еді. Бірақ мына жұмыста үшеуін бірімен бірін байланыстырған және де алынған нәтижелер келесі тарауды толықтырып отырады. Мысалы, бір қорытындысында Қостанай байыту фабрикасында жоғары еңбек жағдайы 3.2 Жезқазғанда 3.3 деген қорытынды бар. Ал енді соны келеді де әлеуметтік қолдауды сезіну туралы сұраққа жауап берген респонденттердің Жезқазғанда 28,8 пайызы әрбір үшінші жұмысшы ондай қолдауды сезінбеймін деп жауап берген, яғни жаңағы еңбек жағдайының санымен салыстырғанда ауыр болып отырғанын жұмысшылар сезінеді. Енді осы жерден келеді де Медико-социальные защищенность промышленных рабочих деген мәселе туындайды, бұл социальная защищенность деген жалпы мемлекеттік деңгейде жүргізілетін шаруа, заң түрінде модельдің құқықтық актілер түрінде оның барлығы қамтылған. Достойный оплата труда, оплата за вредные условия труда, сокращенный рабочий день режим труда и отдыха бесплатно выдача молока и других продуктов, специальное питание, реабилитация, осының барлығы құжат түрінде бар. Бірақ бір өкініштісі біздің еліміздің ерекшелігі оның көбісі орындалмайды. Оны орындау үшін жаңағының барлығы одан да басқа тағы да сондай көп мәселелер бар. Оның барлығы орындалуы жұмыс берушіге артық шығын. Оны ешкім мына заманда шығын жасағысы келмейді. Оларға дәлел керек, доказательства. Ал біздің ұсынатын дәлеліміз 5 жылда 1 рет өткізетін аттестация рабочих мест, ол өзін-өзі ақтамайды. Ол қазіргі шындық. Өйткені аттестация рабочих мест работодателями өзі жүргізіледі. Өзінің ақшасына жүргізеді. Оған жалданған мамандар оның айтқанын істеуге мәжбүр, сондықтан келеді де электрогазосварщик класс условия труда 2 деп беріп жатады ұялмай, қызармай, ал мынандай ғылыми жұмыстарда егер жұмыс беруші қарайтын болса міне еңбек жағдайын зерттегенде Қостанайда 3780 замеры, Жазқазғанда 3958. Бұл өте үлкен көлем. Тағы да бір сұрақта фактором профессионального риска рабочих является субъективная оценка деген сөз шығып кетті, бұл түсінбеушіліктен туды ғой деймін, бұл жерде ведущий фактор бұл факторы производственных среды и факторы непроизводственные факторы. Ал субъективная оценка тут уступает как подтверждающий фактор. Сондықтан жұмыстың өзектілігіне, орындалғандығына, орындалу деңгейіне сосын жариялағанына ешқандай сұрақ туындамайды деп ойлаймын. 8 жылдың көлемінде алғашқы мақаласы Мағжанның 15 жылы шыққан екен, соңғылары 23 жылмен шығып тұр, бұл дегенің 8-9 жыл аралығында ізденуші осы бағытта ғылыммен айналысқан. Мен көңілім толды, мен қолдаймын. Рахмет.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Көп көп рахмет сізге Ізтілеу Аманжолович, мен де соңғы сұрақтарыма жауап алдым деп ойлаймын. Сіздің қосқан жауабыңызбен, көп көп рахмет Сізге. Дюсентай Баркенович?

Кулов Дюсентай Баркенович, м.ғ.д.: Диссертация төрағасы орысша сөз айтсақ қалай? Во-первых, хочу поблагодарить дис. совет за присутствие, за выступление в адрес нашего Магжана Какармановича, ну и сказать именно в адрес нашего докторанта, прошлым докторанта сейчас младший научный сотрудник. Хотел бы я сказать что я знаю давно. Наверное, около 12 лет. Вот из уст секретаря есть у нас Жания Аббаевна, научный руководитель Ертая Жалгаспаевича во время студенчества он был активным, и однократно был победителем научно-студенческих работ Республиканского масштаба. Я его знаю как прошлым научным руководителем когда он обучался в магистратуре и тема была так же посвящена изучению здоровье рабочих касалась по изучению здоровья и оказание медицинской помощи рабочих литейного производства. Здесь же идет вопросы тема посвящена на изучению здоровье рабочих предлагается мероприятий работникам обогатительных фабрик, на сколько я понимаю я не гигиенист, может быть я где-то ошибаюсь, говорю в плане сказать Вами Магжан Какармановича после этого идет научный институт работает младшим научным сотрудникам и насколько я понял у него достаточно большой стаж, получается, он очень опытный работник большой опыта именно в научных исследований промышленном аспекте где-то экологических моментов и непосредственно изучение рабочих мест именно на производстве. Ну насколько вот если судить по тому стажу работы наверно так как он является он участвует на грантовых исследованиях и хоз.договорных работах он наверно тысяча всяких исследований проводил именно поэтому здесь вот такой важный аспект, наверное, буквально знаете постановление Правительства был открыт извиняюсь возобновил, наверное, с институт национальный центр прошлым и здесь вот было сказано, что, в принципе, работ стало мало именно открытие этого института позволить к тому что работа изучению работ предприятие, что очень актуально является очень важным аспектом. Ну и из выступления нашего докторанта нашего младшего научного сотрудника Магжан Какармановича как он достаточно уверенно выступал подробно отвечал все на вопросы, я могу судить о том, что, в принципе, могу сказать здесь нами состоялся настоящий научный работник имеющий ученый степени доктора PhD, за что я имею проголосовать. Спасибо.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Рахмет Дюсентай Баркенович. Дюсентай Баркенович бізде м.ғ.д., профессор. Бірнеше жылдар бойы қоғамдық денсаулық сақтау басым Қазақстанға дамытқандардың бірі. Қазір Қазақстандағы Қоғамдық денсаулық сақтау бағыты бойынша дис.советтің жиі шақырылатын списоктардан болып табылады және де бізді денсаулық сақтау министрлігі ғылыми институттарды басқару департаментінің орынбасары доктор PhD, гигиенист Асет Кайратович та өз ойын айтсам дейді. Асет Кайратович сізге сөз.

Қайырлы күн, құрметті Бауыржан Каденович, уважаемые участники Диссертационного совета. Хотелось бы отметить о значимости данной работы, что данная работа была проведена на достаточно высоком уровне, что на сегодняшний день существует высокая потребность в реабилитаций тех задач, особое внимание по данному направлению. Как отметил Дюсентай Баркенович буквально да днях вышло постановление Правительства по открытию центра гигиена труда и проф. заболеваний, и для хотелось бы отметить чтобы данная работа наверное нашла свое подтверждение стенах нового центра для продолжение этих научных изысканий. Пожелать докторанту успехов дальнейших задач и всего хорошего. Рахмет.

Диссертациялық Кеңестің төрағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Рахмет Сізге, Асет Кайратович. Жақсы пікір талас болды деп ойлаймын. Енді регламент бойынша дауыс беру тәртібіне көшейік. Құрметті әріптестер ескере кетейін дауыс беруге рецензенттер де қатысады. Олардың да сөздері бізге маңызды және есеп комиссиясының жұмысына қатысуға келесі кандидаттар ұсынылады: Серік Бахтияр, Даирұлы Жангир және Жания Абаевна Даулеткалиева. Қарсы болмасаңыздар осы үш кісіні комиссияға бекітсек. Әріптестер есте сақтайтын жағдай онлайн дауыс беруге қатысатындар шешімдерін чатқа жібереді. Жания Абаевна қазір айтады бұл туралы. Бәрімізге чатқа тіркеме жібереді. Құрметті есеп комиссиясының мүшелері сіздер төрағаны сайлауларыңыз керек, дауыстарды санайсыздар, сол құжатты толтырғаннан кейін қажет емес нәрсені сызып тастау керек, дауыс беру үшін 10 минуттық үзіліс жарияланады. Комиссия мүшелеріне сәттілік тілейміз.

Құрметті әріптестер, Диссертациялық кеңес мүшелері, диссертациялық кеңес отырысын жалғастыруға рұқсат етіңіздер. Жасырын дауыс берудің нәтижелерін жариялау үшін есеп комиссиясының төрағасы Бахтияр Серікке сөз беріледі.

Бахтияр Серік: Бауыржан Каденович рахмет. Есеп комиссиясының 1 хаттамасы есеп комиссия Қарағанды Медицина университеті жанындағы 6D110200 - Қоғамдық денсаулық сақтау білім беру бағдарламасы бойынша 24 жылдың 29 шы сәуірдегі отырысында келесі құрамда сайланған Серік Бахтияр, Даулеткалиева Жания Абаевна, Даирұлы Жангир. Тыңдалды: есеп комиссиясының төрағасы ретінде Серік Бахтияр бірауыздан сайланды. Есеп комиссиясының мүшелері Серік Бахтияр, Даулеткалиева Жания Абаевна, Даирұлы Жангир. Екінші хаттамасы есеп комиссиясының екінші хаттамасы Қарағанды Медицина университеті 6D110200 - Қоғамдық денсаулық сақтау білім беру бағдарламасы бойынша 24 жылдың 29 шы сәуірдегі отырысында келесі құрамда сайланған Серік Бахтияр, Даулеткалиева Жания Абаевна, Даирұлы Жангир. Диссертация кеңесін 7 мүшесінен 7 қатысты. Философия докторы PhD дәрежесін алу үшін дауыс беруге түскен рецензиар саны 7. Есептелген бюллетендер саны 7. Философия докторы PhD дәрежесін беру үшін ұсыныс жасау - 7. Диссертацияны пысықтауға жіберу - 0. Диссертацияны қайта қорғауға жіберу - 0. Комитет алдында философия докторы PhD дәрежесін беру үшін комитетке ұсыныс жасалды. Бас тарту - 0. Жрамсыз

бюллетеньдер – 0. Есеп комиссияның құрамы: Серік Бахтияр, Даулеткалиева Жания Абаевна, Даирұлы Жангир.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: Бахтияр сізге рахмет. Есепи комиссиясының хаттамасын ашық дауыс беру ұсынамын. Кім келіседі? Онлайн отыған әріптестер қолдаңызды көтеруді өтінемін. Коп коп рахмет. Мағжан какарманович сізді құттықтаймыз. Енді сөз кезегі өзіңізде.

Докторант Мағжан Какарманович: Құрметті тораға, құрметті диссертациялық кеңес мүшелері сіздерге алғыс айтамын, біздің ғылыми зерттеу жұмысымызды қарап, бағалап, оң баға бергендеріңізге, ұстаздарыма алғыс. Біздің жұмыс бойынша қолдау көрсетіп бағыт бағдар бергеніне ғылыми зерттеу ұжымына рахмет айтқым келеді. Осы ғылыми жұмысты жазуға мүмкіндік беріп қолдағандарға барлықтарыңызға рахмет айтамын.

Диссертациялық Кеңестің торағасы, м.ғ.к., қауымдастырылған профессор Омаркулов Бауыржан Каденович: кеңес мүшелері қорыта кетіңіздер 6D110200 - Қоғамдық денсаулық сақтау білім беру бағдарламасы бойынша Тилемисов Мағжан Какармановичтің «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысын қорғау бойынша Қарағанды медицина университеті жанындағы 6D110200 - Қоғамдық денсаулық сақтау білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы PhD дәрежесін тағайындау жөніндегі диссертациялық кеңестің қорытындысы:

1. Қазақстан Республикасы ғылым және жоғары білім министрлігінің ғылым және білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ғылыми дәрежелерді беру қағидалары талаптары шеңберінде диссертация тақырыбының өзектілігі. Бұл жерде диссертация тақырыбының өзектілігі толық айтылған.

2. Жұмысқа келесі жаңа және сенімді нәтижелер алынды, яғни бұны оқымаймын. Келесіде докторанттың презентациясында сіздер бұл жаңалықты атап өттіңіздер.

3. Зерттеуші алған нәтижелер. Автордың алдына қойған мақсаттар мен міндеттерінің ортақтығымен белгіленген ғылыми жаңалығымен зерттеудің теориялық және ғылыми маңыздылығымен сипатталады және де біздің екі ресми рецензентіміз бұл пункттарды айтып өтті өздерінің мәлімдемелерінде.

4. Алынған мәліметтерді ғылыми және тәжірибелік мәселе шешімі ретінде квалификациялауға болады

5. Зерттеу жұмысының нәтижелері тәжірибеге енгізу үшін жұмысшылардың денсаулығына тұрақты мониторинг енгізу негізінде қауіпті топтар анықтай келе еңбек жағдайлары мен әлеуметтік қорғау шараларын көрсете отырып, қауіп факторларын басқарудың практикалық тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін кен байыту кешені жұмысшыларының сырқаттанушылығын алдын алудың медициналық – әлеуметтік бағдарламасы Қостанай Минералы 2023 ж енгізу актісі бар, Жзақазған медициналық орталығы 25 декабрь 2023 енгізу актісі әзірленген .

6. Бұл қағидаларға талаптарына сәйкес ғылыми дәреже беру

қағидаларына.

Тилемисов Магжан Какармановичтің докторлық диссертациясын квалификациялық талқылауға шақырамын:

1. Диссертация нәтижелерінің сипаты. 3 белгі беріледі: 1.1. Маңызды халық шаруашылық. Әлеуметтік мәдени және саяси маңызы бар ғылыми мәселені шешу. 1.2. Іске асырылуы ғылыми техникалық прогресті жеделдетуге елеулі үлес қосатын ғылыми негізделген техникалық экономиялық және технологиялық шешім ретінде. 1.3. Теориялық ережелерді әзірлеу, олардың жиынтығы сәйкес басындағы перспективалық бағытты дамытудағы жаңа прогресс ретінде саналынады.

Әріптестер мен 1.1. бағытын белгілеуді ұсынамын. Егре де қарсылықтар болса айтып өтіңіздер. Ол 1.1. Маңызды халық шаруашылық. Әлеуметтік мәдени және саяси маңызы бар ғылыми мәселені шешу. Келісесіздерме?

2. Диссертациялық нәтижелерін жаңалық деңгейінде 3 жауабы бар. 2.1. Нәтижелер жаңа болып табылады; 2.2. Белгіленген нәтижелер жаңа емес; 2.3. Нәтижелердің басым бөлігі жаңа емес; 2.1.бағытын ұсынамын. Нәтижелер жаңа болып табылады. Келісесіздер ме?

3. Диссертация нәтижелерінің құндылығы. Өте жоғары, жоғары, маңызды. Диссертация нәтижелерін құндылығы екінші жоғары дегенді ұсынамын. Келісесіздер ме? Егер қарсылық болса айтып өтіңіз.

4. Диссертация тақырыбының жоспарлы зерттеулерімен байланысы. 4.1. Тақырып мемлекеттік бағдарламаға немесе халықаралық зерттеу бағдарламасына кіреді; 4.2. Тақырып салалы бағдарламаға ғылым академиясы жоспарына және ғылыми өндірістің ұйымның жоспарына кіреді; 4.3. Бастамашылық жұмыс жіне де 4.2. пунктті ұсынылады - тақырып салалы бағдарламаға ғылым академиясы жоспарына және ғылыми өндірістің ұйымның жоспарына кіреді. Келісесіздер ме?

5. Қолданбалы маңызы бар диссертацияны пайдалну деңгейі 5 пункт. 5.1. Мемлекет аралық деңгейде рецензиятылған; 5.2. Сала аралық деңгейде; 5.3. Сала шеңберінде; 5.4. Ұйым шеңберінде. Құрметті диссертациялық кеңес мүшелері Сала аралық деңгейде деген бөлімді ұсынамын. Келісесіздер ме?

6. Қолданбалы маңызы бар диссертация нәтижелерін кеңейтілен пайдалану бойынша ұсыныстар; 6.1. Кең пайдалануды талап етеді; 6.2. Кең пайдалануды талап етпейді және де құрметті диссертациялық кеңес мүшелері; 6.1. Кең пайдалануды талап етеді бағытын ұсынамын. Келісесізде ме?

Онда біз осы квалификациялық белгілерге дауыс беруіміз керек. Кім келіседі дауыс беріңіздер. Онлайн отырған құрметті диссертациялық кеңес мүшелері, сіздерге де көп рахмет. Олай болса диссертациялық кеңестің қорытындысын оқуға рұқсат етіңіздер: «6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау» білім беру бағдарламасы бойынша диссертациялық кеңес Тилемисов Магжан Какармановичтің «Кен байыту кешені жұмысшыларының денсаулығын басқарудың медициналық-әлеуметтік негіздері» тақырыбына арналған диссертациялық жұмысын көпшілік алдында қорғауы негізінде, ғылыми талқылау қорытындылары жасырын дауыс беру нәтижелері бойынша Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым Министрлігі Білім және ғылым сапасын

қамтамасыз ету Комитетіне Тилемисов Мағжан Какармановичке философия докторы (PhD) дәрежесін беру өтінішімен жүгінеді. Келісесізде ме? Бүгінгі кездесуімізді тәртібі туралы ескертулер бар ма құрметті кеңес мүшелері, есть у вас замечаний по проведению заседания? Если нет, то мы завершаем заседание. Барлықтарыңызға көп рахмет.

Диссертациялық кеңес төрағасы, м.ғ.к.,
қауымдастырылған профессор

Омаркулов Б.К.

Диссертациялық кеңес отырысының
Ғалым хатшысы, PhD
2024 жылғы 29 сәуір

Даулеткалиева Ж. А.

